

Hej!

Måndagen den 24 oktober har vi glädjen att få presentera **Virtuakvartetten** på **Magle konserthus** **kl. 19.00**.

Kvartetten består av **Gordan Trajkovic och Johannes Marmén** på **violin**, **Markus Falkbring** på **viola** samt **Tobias van der Pals** på **cello**.

Tobias är ursprungligen från Lund, och denna konsert är en sk *Lundakonsert i samarbete med Sparbanksstiftelsen Finn*.

Virtuakvartetten sammanstrålade 2012 och de ger konserter främst i Skandinavien, men har även turnerat i Belgien, Tyskland och Schweiz.

Se deras hemsida: <http://virtuaquartet.org>

Program:

J. Sibelius: Stråkkvartett d-moll op. 56 "Voces Intimae"

P. Tjajkovskij: Stråkkvartett F-dur op. 22

Se verkbeskrivningen i bilagan.

Biljettkassan öppnar **kl. 18.30**. Medlemmar och studerande 100 kr, övriga 160 kr, ungdom under 18 år går in gratis.

Välkomna!

Styrelsen

www.lkms.se

*Nästa spelafton blir **måndag 28 november** med barockmusik av **Giovannikvartetten** och **Daniel Carlsson**, countertenor.*

LKMS:s spelafton den 24 oktober 2016. **Virtuakvartetten**

Något om verken som spelas.

Sibelius, Stråkkvartett d-moll op. 56, *Voces intimae*

1. *Andante – Allegro molto moderato* 2. *Vivace* 3. *Adagio di molto*
4. *Allegretto* 5. *Allegro*

1909

Denna kvartett från 1909 är inte Sibelius första försök i genren. Ca 20 år tidigare, under studietiden, hade han skrivit ett antal kvartetter, bl.a. en i B-dur, op. 4, som trots anknytning till tysk romantik uppvisade många originella drag. Det är dock bara kvartetten i d-moll som ständigt förekommer på den kammarmusikaliska scenen. Den är ett helt igenom personligt och särpräglat verk, skriven under samma mörka, introspektiva period, som den fjärde symfonin.

Den första av de fem satserna, *Andante – Allegro molto moderato*, utgör på något sätt de jämna 8-delarnas höga visa. Det inledande temat, som delvis bildar grund för de övriga, är en dialog mellan violin 1 och cellon.

När det högre tempot tar vid, spelas nästa tema i alla instrument.

(Tecknet * i notexemplet ovan och nedan markerar platsen för ett s.k. för-slag.)

Sidotematet hörs efter ett avsnitt som dominerats av 16-delar.

Genomföringen domineras av 8-delsfigurerna, som då och då avbryts av en fras med tydligt släktskap till inledningstemats sista takt (se streckmarkering i tredje takten i det första notexemplet ovan).

När man hör cellons uppåtgående svar från inledningstemat (se notexempel 1) är man inne i återtagningen.

Den andra satsen, *Vivace*, byggs upp av två likartade teman. Det första är

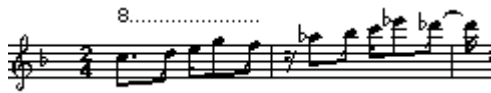

Det andra temat, som får större utrymme är

Denna andra del leder så småningom fram till en klimax, innan satsen avslutas i pianissimo.

Som man kan vänta sig är midsatsen, *Adagio di molto*, det 5-satsiga verkets emotionella centrum. Den börjar lite diffust med ett tema som, trots sitt allvar och sin skönhet, är svårt att få grepp om. Snart hörs emellertid två takter vars toner blir betydelsefulla:

Efter ytterligare några takter blir detta motiv, (understrekat i notexemplet nedan), början till nästa tema. Det växlar mellan de olika stämmorna och frasen kommer i fortsättningen att fullständigt dominera satsen.

Sex takter senare hörs mycket svagt (*ppp*) tre ackord. Ovanför dessa skrev Sibelius i sitt partitur texten *Voces intimae*, inre röster, vilken har gett hela kvartetten dess namn.

Den fjärde satsen, *Allegretto*, är mindre allvarlig. Tonsättaren vill att den ska spelas *pesante*, tungt. Ett kraftfullt tema inleder

Efter att melodin spelats två gånger, antyds nästa temas motiv i violin 1, följt av ett svar i trioler i violin 2. När temat slutligen presenteras, spelas motivet i violan följt av ett svar i cellon.

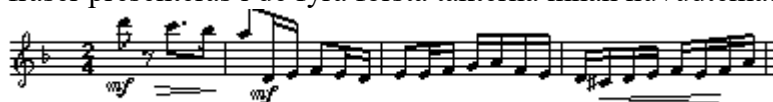

Detta tema blir ett mycket viktigt inslag i satsen. Ett tredje tema spelas av de tre höga stråkarna:

Dessa teman dominerar i satsen, som avslutas med de första takterna av huvudtemat.

Om det var 8-delar som behärskade första satsen så är det 16-delar som har en framträdande roll i sista satsen, *Allegro*. Tonen anslås omedelbart genom att viktiga 16-delsfraser presenteras i de fyra första takterna innan huvudtemat släpps loss:

Ett nytt tema tas upp av violan:

Huvudtemat återkommer innan det tredje temat hörs

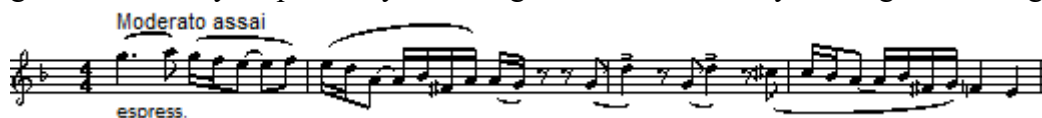
Mellan dessa teman och som ackompanjemang till dem, virvlar 16-delarna fram, ibland unisont, ibland i konstfärdigt växelspel. Hela satsen har just den betvingande kraft som man brukar förknippa med Sibelius.

Tjajkovskij, Stråkkvartett F-dur op. 22

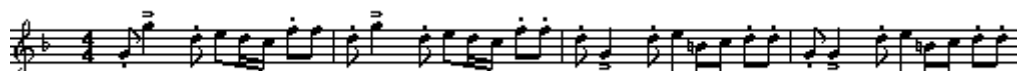
1 Adagio – Moderato 2 Scherzo: Allegro giusto 3 Andante ma non tanto
4 Finale: Allegro con moto
1874

F-durkvartetten är Tjajkovskijs andra stråkkvartett. Den tillkom under kort tid i början av 1874. Under ett privat uppförande fick den kraftig kritik av Tjajkovskijs förre lärare, pianisten och tonsättarkollegan Anton Rubinstein. Detta medförde att Tjajkovskij omarbetade verket. Man blir ibland förvånad över att Tjajkovskij så ofta var villig att gå kollegers kritik till mötes. Det är en sympatisk egenskap att kunna ta emot kritik på ett konstruktivt sätt utan att bli förorättad. Det fanns gränser dock även för Tjajkovskijs acceptans av klander. När Anton Rubinsteins bror Nikolaj kritiserade den första piano-konserten ledde detta till en ovänskap, som aldrig redde ut.

Första satsen har en långsam inledning fylld av kromatik och avancerad harmonik. Den har med rätta betraktats som avancerad och anses påverkad av Wagner. Det var visserligen en tonsättare som Tjajkovskij ogillade, men hans tonspråk spillde nog över även på dem som ogillade det. Huvudtemat, som inleder satsens huvudavsnitt, *Moderato*, har en mera konventionell framtoning och är lätt att minnas, trots – eller på grund av – sin synkoperade rytmiska figur, som får stort utrymme i genomföringen:

Ett överledningsparti utan slående temainslag leder till ett sidotema som inte följer den gängse ordningen; den synkoperade melodin är mer glättig än lyrisk:

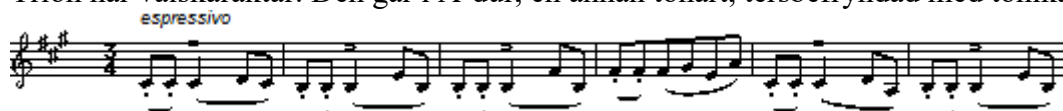

Sidogruppen får stort utrymme. Genomföringen, som kungöres med stigande triolfigurer i 1:a violinen, är lång och börjar med utveckling av huvudtemat och dess olika motiv. Även sidotemat bearbetas. Återtagningen sker enligt ”regelboken”, men sidotemat spelas med större eftertryck. Även codan annonseras med triolfigurer i 1:a violinen. Den börjar med en nyskapad variant av huvudtemat.

Scherzosatsen är kort, ca 5 minuter, men bjuder liksom 1:a satsens adagioinledning på nymodigheter. Scherzotemat är byggt i 7-takt sammansatt av två takter 6/8 och en takt 9/8. Att använda 7-takt är unikt i stråkkvartettsammanhang men inte i rysk folkmusik. Men han kan också ha varit inspirerad av Stråkkvartett nr 7 (1871) av just Anton Rubinstein, som där använder 5-takt. Detta blev ju för övrigt en taktart, som Tjajkovskij utnyttjar i flera verk framöver. Temat (Dess-dur) är trots sin ”haltande” rytm oerhört läckert:

Trion har valscharaktär. Den går i A-dur, en annan tonart, tersbefryndad med tonikan F:

Scherzoavsnittet återkommer och övergår i en fortissimo-coda.

Den långsamma satsen är lång och utgör kvartettens kärna. Som orienteringshjälp kan formen ABACAB-coda tjäna. A är kort och innehåller ett elegiskt tema:

B, också i f-moll, är långt och domineras av ett vemodigt, klagande tema, som börjar med tre fallande punkterade kvartsintervall:

A återkommer och bereder genom modulation väg för nästa episod, C.
C kretsar kring ett stigande, synkoperat tema:

A och B återkommer. I sista B integreras i slutet A-temat före ett avslutande crescendoparti av klagointervallet. Codan bygger i början på material från C men klagomotivet får sista ordet.

Finalen, *Allegro con moto*, bildar med sin livlighet en kraftfull kontrast till föregående sats. De inledande fyra takterna är viktiga. De innehåller en stor del av det material som bygger upp satsen:

Tre teman utgör grunden för satsen:

Formen är en typ av rondo som bäst beskrivs med mönstret ABACA-coda.

A-delen består av tema Aa och Ab som presenteras i mönstret aba. Den första takten i tema a är identisk med första takten i inledningstemat. I första A-delen går b-temat i Dess-dur och i den andra i A-dur. Det är alltså de med tonikan tersbefryndade tonarterna från scherzot, som här återkommer.

B-delen, som bara uppträder en gång och går i lugnare tempo, börjar med de toner som sista notexemplet ovan visar.

När andra A-delen återkommer är sista a utbytt mot det inledande temat (första notexemplet), som hörs två gånger.

Episod C har karaktär av genomföring av tema Aa och börjar genast med ett fugato med inledningstemat (något förändrat i 4:e takten) som subjekt, detta tema som avslutat föregående avsnitt:

Som synes inleds fugatot i violin 2, följt av violin 1. Sedan ansluter i tur och ordning cello och viola.

Fugatot följs av ett sista A-avsnitt, dock utan det första temat, och låter tema Ab klinga ut triumfatoriskt i F-dur.

En snabb coda, *Più mosso*, avslutar

Trots att F-durkvartetten anses som ett mera betydande verk än den första kvartetten i D, har den aldrig fått samma popularitet. Tjajkovskij betraktade den själv som det bästa verk han dittills skrivit. Och det finns musikvetare som tycker att den är så innovativ, åtminstone i inledningen och i scherzosatsen, att de gärna påpekar det faktum, att kvartetten skrevs samma år som Arnold Schönberg föddes, ett visserligen märkligt men ändå på något sätt passande sammanträffande.¹

Yngve Bernhardsson

---

¹ Henry Zajaczkowski, Tchaikovsky, Cui and Russian Chamber Music, <http://www.tchaikovsky-research.net/files/Zajaczkowski-Cui-Tchaikovsky-2015.pdf>